

INSPIRATION FRA AFRIKA?

KØNSROLLER PÅ KRYDS OG TVÆRS

Programleder hos Danmission, ph.d. cand.theol. Henrik Sonne Petersen

Introduktion

Gensidighed og inspiration er hyppigt forekommende ord, når vi taler om teologi og partnere fra andre lande. Spørgsmålet er, hvad vi kan lære af “de andre”? Eller om vi i det hele taget kan lære noget? I det følgende skal vi se nærmere på, hvad vi i en dansk kirkesammenhæng kan lære af den måde, afrikanske kirker håndterer et så umage par som åndelighed og seksualitet på. Det er umiddelbart klart, at begge dele finder meget forskellige udtryk om de udfoldes i Danmark eller i en afrikansk sammenhæng, og derfor sætter det spørgsmålet om inspiration på spidsen.

Vejen frem mod større klarhed over inspirationens mulighed finder sted gradvist, over ni skridt, som tilsammen udfolder det, vi kan kalde problemstillingernes historiske karakter. Det kan måske lyde som en enkel og næsten banal metode, men når det historiske opfattes som en beskrivelse af såvel socio-økonomiske forhold som kulturel og religiøs baggrund bliver det hurtigt

kompliceret nok. Det indebærer også, at fremstillingens afsæt findes i etikken, og at vi skal sigte mod beskrivelser, der kan gøre andres erfaringer relevante for os, det vil sige beskrivelser som vi kan forholde os til som danskere og som vi har i det mindste en vis kommunikativ kompetence til at tale med om.

De to områder vi holder sammen her, er altså seksualitet og åndelighed, og før vi ser nærmere på eksempler som både angiver forskellen mellem traditioner i Afrika og Danmark, men som også peger på grundlæggende sammenhænge, skal vi tage afsæt i en begrebsbestemmelse. I forhold til emnet “åndelighed” er det væsentligt indledningsvis at bemærke, at det i nyere tid har opnået en helt særlig udfoldelse i karismatiske sammenhænge, som vi også kender lidt til fra Danmark. Men i bredere Folkekirkelige kredse kobles åndelighed ikke primært med “karismata”, men snarere med ordet “missional”. Alligevel er der så meget sammenfald i interesse og udtryk

mellem karismatiske menigheder i Afrika og missionale menigheder i Danmark, at det giver god mening at antage det, som kontaktpunkt for talen om inspiration i tværkulturelle sammenhænge.

Idéen, jeg skal argumentere for, er at det godt nok er muligt at hente inspiration fra Afrika til Danmark på det nævnte område, og vice versa, men at den grundlæggende inspiration finder udtryk i en kritik af vores egen situation og ikke i løsninger, vi kan overtage direkte.

Farlig er den vej, der leder til teoretisk behandling af meget konkrete og livsnære emner som både seksualitet og åndelighed udgør. Derfor må vi tage tre forholdsregler. Den første er, at udgangspunktet igennem de ni refleksioner er erfaringsnært, sådan at karakteren af præsentationen mere bliver essayets end en akademisk skrivelse. Dernæst skal jeg gøre en dyd ud af, ikke at sigte på at løse alle spørgsmål om tværkulturel inspiration, men virkelig fokuserer på det, der har med seksualitet og spiritualitet at gøre. Endelig skal vi til sidst søge en konfrontation med det enkle spørgsmål om, hvad vi egentlig skal med erfaringen, når Afrika på mange måder fremstår som meget problematisk med undertrykkelse af kvinder, omskæring og en HIV-Aids pandemi?

Første skridt: seksualitet som felt og kønsroller som problemstilling

Seksualitet beskrives ofte som en af de store "kultur-bærere" sammen med områder som sundhed, retsfølelse og religion. Disse områder er "felter," hvad der betyder, at vi forstår dem som andet og mere end blot en række handlinger eller aktiviteter. Seksualitet som felt angiver således, at der er en række bagvedliggende forestillinger involveret, som (mere eller mindre) ubevidst overleveres igennem traditioner, ordsprog,

sprogbrug etc.

Kerneudtryk igennem alle de forskellige felter er "normalitet" og "identitet," hvad der med andre ord betyder, at feltet "bestemmer" hvad der er det normale, og derved udstikker rammerne for en bestemt kulturel identitet. Det er på baggrund af sådan en snæver sammenhæng mellem kultur og normalitet, at det for eksempel er muligt at forstå, at familier i nogle områder af verden accepterer, at deres døtre lemlæstes og forkrøbles gennem omskæring. For familierne lever i det felt, det vil sige den forståelseshorisont, at det er både sundt, rigtigt og normalt, og selvom gode kræfter udenfor den snævre kulturelle horisont oplyser, at det hverken er sundt eller religiøst nødvendigt, er det ikke muligt uden videre at opløse de skadelige skikke. Det kræver oplysning over længere tid, lovgivning, og i sidste ende inspirationens lyse glimt, hvor mænd og religiøse leder først, sammen med mødre og bedstemødre får øjnene op for, at det de før opfattede som normalt, egentlig er forkert, ja nedbrydende for krop og sjæl.

Michel Foucault har på overbevisende måde demonstreret, at seksualitetens felt ikke er en statisk størrelse, men er dynamisk og altså under forandring. Foucault beskrev således, at seksualitet er en konstruktion, som afdækkes igennem det han til tider kaldte en "arkæologi," til andre tider en "diskursanalyse," hvor det bliver klart, at seksualitet i mange tilfælde udtrykker magtforhold. Seksualitet som konstruktion, som Foucault taler om, kan lyde som en ren abstraktion, når de fleste af os er ret godt bekendt med vores eget køn, og ikke finder grund til at tvivle på det. Alligevel er der god grund til at fastholde den antagelse, at seksualitet både er en given disposition og et resultat af sociale påvirkninger. Det betyder med andre ord, at seksualitet godt nok er et felt, der er kon-

strueret og altså kulturelt betinget, men at der er en grundlinje, en basis, der ikke er en konstruktion. Og det er faktisk på baggrund af den antagelse, at vi kan hævde, at omskæring er degenereret normalitet. Men det er også den antagelse, der giver os incitament til at lytte til homoseksuelles ønske om at blive modtaget i Folkekirken.

Andet skridt: Normalitet og åndelighed

Går vi nu videre med begrebet normalitet viser det sig, at det ikke kun er inden for det kulturelle felt, og herunder seksualitetens, at der er tale om normalitet, for der er også en sammenhæng mellem det normale og vores forståelse af åndelighed.

Anne-Marie Aagaard har arbejdet med at knytte ideen om normalitet sammen med spørgsmålet om trosliv og åndelighed, selvom hun med Charles Taylor arbejder med udtrykket "baggrund" i stedet for "felt". "Baggrund" kan ikke identificeres som et sæt trosudsagn, skriver Aagaard, "men vi fornemmer den som den kontekst, i hvilken vi udvikler vores trosudsagn". Det betyder ifølge Aagaard, at "det virkeligt svære ved 'tro til tiden' [ikke er] mængden af samtidige, konkrete udfordringer til kristen praksis, [men] det langt mere ukonkrete og uhåndterlige, nemlig den sociale 'baggrunds' indflydelse på al mission og trosliv, på al tro og tænkning" (Aagaard 2011). Udfordringen Aagaard beskriver handler med andre ord om det, at "tro og tænkning" er betinget af den sociale og kulturelle sammenhæng vi befinder os i. Samler vi herfra op på tanker om felt, baggrund og normalitet, kan vi sige, at de forskellige begreber i første række er med til at understrege, at vi taler om meget grundlæggende og sammenfattede områder. Det betyder videre, i forhold til seksualitet, at det egentlig er så bredt et emne, at det er uhåndterligt i en lille sam-

menhæng som dette essay. Derfor skal vi i det følgende indsnævre opmærksomheden til at dreje sig om en del af feltet, nemlig den der beskrives som "kønsroller", og som formidles fra generation til generation gennem ordsprog, organisering af arbejde, familieliv og så videre. Indsnævringen af problemstillingen har den positive bi-effekt, at vi bevæger os fra et felt, der refererer til en universalitet, til et emne, der ret klart er kulturelt betinget. Det gør det nemmere for os at håndtere spørgsmålet om inspiration. For der hvor feltet præges af universalitet, kan vi forledes til at tro, at vi uden videre kan trække inspiration fra den ene kultur til den anden. Hvor emnet derimod emmer af kulturel bagage, tvinges vi til at se i øjnene, at vi ikke uden videre kan drage paralleller mellem afrikanske og danske forhold.

Tredje skridt: Kønsroller som illegitime roller?

Før vi kommer nærmere ind på spørgsmålet om inspiration mellem Danmark og Afrika i forhold til kønsroller, skal vi kort se nærmere på selve begrebet kønsroller. Der er for mig at se ingen tvivl om, at kønsroller har været, og stadig er led i et spørgsmål om magt, både udenfor og i kirken. I en kirkelig sammenhæng har det ført til et ønske om at ophæve enhver forskel på positioner og acceptere, at ligestillingsloven også finder anvendelse for eksempel i forhold til ansættelse af præster. Men lad os kort lytte til et par reflekterede røster, før vi præciserer vores forståelse af kønsrollers legitimitet.

Elaine Storkey repræsenterer en polycentrisk feministisk position, idet hun ikke gennemtvinger ét perspektiv, men er indstillet på at lytte til såvel kvinder som mænd, og til kultur såvel som Bibel (Storkey 1985). Hun afviser på ingen måde, at kønsroller er indlejret i et magtspil, men hendes pointe

er, at det ikke kun er magt, der er på spil. Der er *også* magt på spil, men i et større perspektiv er Storkey's feminisme ikke en kamp mod mænd, men derimod mod et lukket eller "totaliserende" verdensbillede, der ikke efterlader plads til hverken individer eller Gud.

En anden vinkel på en "kønnet" tænkning finder vi hos filosofen Emmanuel Levinas. Levinas er dunkel og kompliceret i sin sprogbrug, men centralt i hans tænkning ligger en forbindelse mellem "hjem" og etik, som også leder ham til overvejelser om erotiske relationer. Pointen for Levinas er, at mens etikken leder til en personlig relation, leder erotikken hen imod en ekstatiske tilstand, hvor idealet ikke er dialogen mellem to individer, men et intimt og lukket forhold mellem to: "Relationen mellem elskende i vellyst [...] er den direkte modsætning til den sociale relation. Den udelukker den tredje, det forbliver intimitet, en tosomhed og et lukket samfund, det ikke-offentlige par excellence. Det kvindelige er den anden som trodser fællesskabet, medlem af et samfund for to, et intimt fællesskab, et fællesskab uden sprog" (Levinas 1961, 242-243, egen oversættelse). I spørgsmålet om kønsroller er det bemærkelsesværdigt, at Levinas vover at tænke som mand, eller om man vil: Tænker forkert som mand. "I ansigtet udtrykker den Anden hans ophøjethed, dimensionen af højde og guddommelighed, hvorfra han stiger ned. I hans venlighed bryder hans styrke og ret frem. Det kvindeliges skrøbelighed inviterer til medlidenhed med det, der på en måde endnu ikke er... Det feminine er ansigtet i hvilket bekymringer trænger sig på og allerede har invaderet renheden" (Levinas 1961, 240; egen oversættelse). Det er næsten provokerende, at Levinas forsvarer menneskets ret til at være sig selv i sanselighed, som mand og kvinde, som ikke-social og begærende ef-

ter et lukket, intimt samfund. Derfor er det heller ikke et ideal i Levinas' etik at negligere kønsforskelle, selvom hans etik vil være hård mod en lang række kønsroller.

På baggrund af indspil fra Storkey og Levinas skal vi i det følgende ikke vige tilbage fra "kønnet" tænkning, mens vi på den anden side heller ikke kommer til at være tilbageholdende med kritik af mange kønsroller, i Danmark såvel som i Afrika. Og måske er det herfra vi først og fremmest skal finde inspiration, når vi taler kønsroller i en kristen sammenhæng? Ikke en inspiration i form af at overtage positioner eller gentage løsninger på tværs af det kulturelle skel, men en inspiration til at nedbryde negative forestillinger, der låser mennesker fast i undertrykte positioner og forsnævret liv.

Anvender vi den vinkel på den stående debat om kønsneutrale ægteskab, finder vi rigelig ammunition i den "kønnede" tænkning til at beskrive ideen om kønsneutralitet som et kafkask scenarium, der lider alvorligt af mangel på sammenhæng mellem sprog og erfaring. På den anden side leder en sådan etisk refleksion også til et spørgsmål om, hvad Gud egentlig leder os til, når mennesker i stigende grad udtrykker behov for at leve samme i par med samme køn. Hvordan kan kirken byde dem velkommen, som på mange måder stikker af fra normalen i det kirkelige fællesskab enten de så lever med homofil orientering, eller fungerer som single? Godt nok er en såkaldt kønsneutral ægteskabslovgivning vedtaget i juni måned, og har som sådan givet formelle rammer for at byde "de andre" velkommen i kirken. Men det retlige udtryk er ikke nødvendigvis det endelige svar på det etiske spørgsmål, og derfor må kirke og kristent lederskab fortsat arbejde med at overveje, hvor Gud leder kirken hen i denne sag.

Fjerde skridt: Kønsroller som lokaliseret normalitet

Når vi er kommet frem til at turde bekræfte, at der er køn(t) i verden, må vi også forholde os til, at kønnet ser forskelligt ud, alt efter hvor i verden vi befinder os. Mens Danmark ifølge sociologen Henrik Jensen er præget af en tiltagende maternalisme, er Etiopien og mange andre afrikanske lande plaget af en til tider grasserende paternalisme. Der findes for eksempel i Etiopien en lang række ordsprog, der sammenligner en kvinde med et æsel. "Ligesom et æsel skal trænes skal kvinden!" "Ligesom æsel kun går frem under slag sådan er det med kvinden!" Og mange flere af samme karakter...

Hvor skal vi hen med sådan et eksempel? Vi skal for det første bruge det til at understrege det indlysende, at kønsroller er lokaliserede, altså lokalt bestemt. Kønsroller afstemmes i forhold til den kultur, de udspilles i. Og mange gange er det kun ved at se hvad der sker i andre kulturer som for eksempel i Afrika, at vi bliver klar over, at vores kønsrolle mønstre i Danmark også er udtryk for kulturelle forhold, og ikke kun er vores egne, autonome valg. Kønsroller fødes vi ind i – og gør oprør mod.

Der er dog også en mere latent relation, som er nok så vigtig i den sammenhæng vi skridter ind på, og den handler om de dybe relationer mellem åndelighed og lokal kultur, som N. F. S. Grundtvig pegede på. For Grundtvig involverede åndelighed både et helhedsperspektiv og et gudsforhold, men gudsforholdet udfoldes kun helt, dér hvor det sker i tæt sammenhæng med menneskelighed, "levet liv", og lokale kultur. Grundtvigs pointe var med andre ord, at åndelighed ikke må blive fritsvævende og over-åndelig, men at den rette åndelighed er et inkarneret udtryk, ligesom Kristus blev menneske i en bestemt sammenhæng. Så vidt jeg har forstået *den Gamle*, hand-

lede det ikke kun om at bekræfte kulturen, men snarere om en vekselvirkning, hvor åndelighed informerer og udvikler kulturen, lige så vel som det kulturelle lægger "krop" og stemme til åndeligheden ...

Hos Grundtvig var der plads til både Gud og kultur i ordet åndelighed, og det skal vi bære videre i det følgende som en indsigt i en dyb sammenhæng mellem gudsforhold og forhold til andre mennesker, som leder til en dynamisk sammenhæng mellem kultur og spiritualitet. Lige præcis her finder vi måske kimen til en moderne dansk uro over åndelighed. For det er provokerende i en moderne tid, at identitet bindes til "baggrund" og relationer, eftersom det begrænser og betinger et menneske, der hellere går planken ud i selv-centrering og profit-maksimering, end lever i overensstemmelse med rødder og relationer.

Femte skridt: Kritik af kønsroller

Vi iler tilbage til sammenhængen og bemærker, at salig Grundtvig faktisk giver os et fundament for den kritik, vi har været inde på før, altså kritikken af kønsroller. Kritik er i denne sammenhæng ikke at forstå som et udtryk i dagligdagens sprog, hvor der primært udtrykker bruges om en negativ bedømmelse. I en etisk sammenhæng udtrykker kritik derimod en bestemmelse af grænser og muligheder, og en kritik af kønsroller er dermed orienteret mod at beskrive hvordan køn spiller ind i de roller mennesker tager og pålægges i samfunds- og familieliv. Men beskrivelsen er ikke blot neutral, for den søger også at bestemme grænser for, hvad der giver mening. I forlængelse af ansatsen fra Grundtvig kan vi derfor spørge, om det faktisk er sådan, at den seksualitet, der ikke har fodfæste i lokaliteten, i kulturen, står i fare for at degenerere, altså at udvikle sig til en karikatur af gode menneskelige relationer?

Og omvendt, at den seksualitet og de kønsroller, der er rodfæstet lokalt kan være med til at udfolde en sund åndelighed, hvor der er balance mellem gudsforhold og relationer til mennesker? Underlig tanke, at åndelighed på den vis får geografisk karakter! Men er der ikke også noget befriende ved det, at vi ikke skal være andre end dem vi nu er, som lokale væsener med familie og lokal kolorit!?

Anvender vi forsøgsvis kriteriet på almindelige moderne udtryk for kønsroller, støder vi på dybe problemstillinger dér, hvor seksualitet og kønsroller enten præsenteres som teknisk "reproduktion" eller som reklame. En medieåret seksualitet, som finder sit primære afløb som reklame, det vil sige som udstillelse og ydre form, er i sin pågående afklædthed eroderende for åndelighed, ganske enkelt fordi den er løsrevet fra ægte relationer. Netop som medieåret kan seksualitet også beskrives kritisk som "reproduktion", ikke i den banale forstand som handler om forplantning, men fordi seksualitetens element eller naturlige "felt" ikke længere er menneskelige relationer, men udgøres af det artificielle element, hvor "det handler om (teknisk) reproduktion af seksualiteten selv – på film, i magasiner, på tv – som fanger seksualiteten i en helt bestemt form. Alt kan og skal begæres, og man begærer ligesom man shopper. Finder den rette størrelse, det rette udseende og det, der svarer til ens økonomiske formåen. Sex er blevet et masseprodukt" *Information*, den 22.-23. oktober 2011: "For lækker til love".

Sjette skridt: Kritik af spiritualitet

Efter at vi har skitseret konturerne af en kritik af kønsroller, er det næste skridt at finde anvendelse af kritikken i forhold til kønsroller i en spirituel sammenhæng, hvad enten vi så beskriver den som karismatisk

eller missional. Udgangspunktet for en kritik af åndelige udtryk finder vi i det gode græske ord *diakrisis*, der betyder at skelne og derved at nå til dybere erkendelse. I Bibelen beskrives funktionen af *diakrisis* som noget vi kan opnå, "ved stadig brug af [vores] evner, så [vi] kan skelne mellem godt og ondt" (Hebr 5,14). Det handler med andre ord om evnen til at bedømme og evaluere de udtryk for ondt og godt, som vi møder.

Selvom det er lidt paradoksalt at bruge et græsk ord i en kritik af holdninger i Danmark og Afrika, hjælper det os til at anvende kriteriet, som handler om sammenhæng mellem åndelighed og det, vi har kaldet "felt" eller "menneskelige betingelser", altså det kulturelt rodfæstede. Problemstillingen gør sig for eksempel gældende i forhold til de såkaldte "crusades", hvor en højtprofileret forkynder hentes fra USA eller Danmark til Afrika for at forkynde evangeliet, og det ser ud til at der bagved ligger en forestilling om åndelighed som noget "suprakulturelt", noget der negligerer alle andre kulturelle udtryk!? Giver kristen spiritualitet virkelig adgang til en universalitet, der tillader os at adressere problemer og hinanden uden mellemregninger, uden et "historisk perspektiv", på tværs af kulturelle grænser?

Selvfølgelig ikke. Kulturforskellene består og trives, også i missionale og karismatiske kredse, hvilket alene understreges af de mange forskellige "åndelige" reaktioner på det moderne samfund, som går fra en afvisning af moderniteten i en "inderlig" eller pietistisk version af åndelighed, til en accept af grundbetingelserne i den såkaldte fremgangsteologi.

Og så alligevel, selvom vi fastholder kulturforskellene, er der fællesnævner, der tillader os at blive inspireret af hinanden på tværs af kulturelle grænser. Lad os blot nævne det eksplicit her, fordi vi i så lang tid har været præget af en antro-

pologisk grundholdning, for eksempel gennem såkaldte post-koloniale studier, hvor kulturforskellene har været trukket så hårdt op, at det har været odiøst at se fællesnævnerne på tværs af kulturelle grænser, for slet ikke at tale om muligheden for at kritisere kulturelle udtryk som omskæring o.a. Men inspireret af nye trends i antropologi og kognitionsforskning (det vil sige hjerneforskning) fastholder vi, at det både er muligt at blive inspireret på tværs af kulturelle grænser og at kritisere hinanden. Begrænsningen er dog, at vi kun kan inspireres på historiske betingelser, det vil sige på den betingelse, at vi selv er historiske væsner, og det betyder, at vi ikke kan slutte direkte fra erfaringer i Afrika til erfaringer i Danmark. Vi kan altså godt blive inspireret af afrikanske kirkers håndtering af kønsroller, men eftersom vi har fundet, at kønsroller er lokale udtryk for normalitet, kan vi ikke uden videre overføre erfaringer direkte fra en kultur til en anden.

Syvende skridt: Kritik og inspiration

Er det ikke en selvmodsigtelse? Hvad betyder det, at vi bekræfter muligheden for inspiration, samtidig med at vi hævder, det er umuligt at blive direkte inspireret!? Det er et udtryk for den antagelse, at den primære inspiration handler om kritik. Her handler det ikke blot om at studere "de andre" i Afrika og blive inspireret til at kritisere, som om vi står udenfor sammenhængen som uafhængige væsner, med ret og pligt til at rette på de andre. Nej, kritikken handler derimod om os selv. Det handler om at lytte til de andre og deres opfattelse af, hvordan tingene tager sig ud i vores sammenhænge. Kritikken der er tale om her, er altså ikke kun passiv reception af viden, men aktiv at lytte til hvad "de andre" siger, som om det faktisk betyder noget. Det betyder nemlig, at vi får mulighed for at se os selv "udefra,"

som om vi låner de blik på os, og dermed kan se noget af det, der er gemt, når vi kun ser langs vores egen næse.

Sagt på en anden måde handler kritik af kønsrollemønstre om inspiration til at lære mere om, hvad Bibelens Gud mener om menneskelivet og relationer mellem mennesker. Én af måderne Gud tænder inspirationens gnist på, er netop ved at skabe relation med Guds universelle kirke, for Helligåndens røst er netop "den andens" røst, der kommer til os udefra, og lærer os *diakrisis*, altså at skelne mellem godt og ondt. Konkret udtrykkes inspirationen ofte i spørgsmål på kryds og tværs af kulturelle grænser, som når vi fra dansk side har kritiske spørgsmål til menighedsliv, og ikke mindst kønsrollemønstrene i kirkerne i Afrika. Det paradoksale er blot, at vi må erkende, at vi ikke finder andre spørgsmål end dem, vores kulturelle "felt" tillader os, og derfor kan de kritiske spørgsmål, vi stiller til brødre og søstre i Syd, i først række bedst forstås som spørgsmål til os selv. Selvfølgelig kan spørgsmålene være til gavn for andre end os selv, men pointen er, at den primære adressat på spørgsmålene er os selv, eller i hvert fald det billede af os selv, vi gerne ser projiceret hos de andre.

Ottende skridt: Dekonstruktion af kønsroller

Indtil nu har vi benyttet en forholdsvis unuanceret betegnelse for samtiden, idet vi har omtalt den som "moderne" eller "modernitet". Her i ottende tankerække er det på tide at bemærke den spænding, der ligger i begrebet "det moderne," som ofte gives ved at skelne mellem en moderne og en post-moderne tid. Her skal vi blot lægge mærke til det forholdsvis uproblematisk, at nyere tid både ser en afmontering af traditionelle kønsrollemønstre (i det moderne), samtidig med at der finder en re-konstruk-

tion sted (i det post-moderne). Afmontering og re-konstruktion er den samlede proces, der ofte samles under betegnelsen "de-konstruktion," som er en primært litterær metode, hvor overfladiske elementer skrælles væk, sådan at det kommer frem, hvad der rent faktisk er på spil. For kun dér, konfronteret med grundlagsspørgsmålene, finder vi afsæt til en ny begyndelse.

Selvom det i et historisk perspektiv kan synes som en enorm forandring, at det "normale" kønsrollemønster i dag omfatter såvel det heteroseksuelle forhold, som det såkaldte "åbne" forhold, der involverer flere partnere, så er den væsentligste historiske forandring i Danmark nok alligevel privatiseringen af kønsrollerne. Hvor traditionelle kønsrollemønstre var tæt knyttet til en social organisering i det før-industrielle samfund, er den moderne rekonstruktion af kønsroller historieløs i den forstand, at kønsroller ikke tilskrives synderlig samfundsmæssige betydning. Med andre ord er kønsroller, og kønslivet i det hele taget, ikke blot blevet ændret, men er helt løsrevet fra den sammenhæng, de traditionelt har været tilknyttet.

Oppløste, dekonstruerede kønsrollemønstre er ikke kun noget, der møder os i Danmark, for det er en udfordring, der møder mennesker i moderne urbaniserede samfund, hvor de så end er i verden, og derfor er det også en udfordring i Afrika. Det har flere steder ført til voldsomme reaktioner imod det, der mere end noget andet ses som et udtryk for det moderne samfunds bagside, nemlig homoseksualitet.

Uganda er interessant som et nyere eksempel på hvordan homoseksualitet diskuteres i Afrika. I 2009 blev en lov foreslået af parlamentsmedlemmet David Bahati, hvori strafferammen for homoseksualitet blev foreslået hævet til dødsstraf i særligt graverende tilfælde, og hvor det desuden blev

gjort strafbart *ikke* at angive homoseksuelle. David Bahati angiver som begrundelse, at homoseksualitet er en unaturlig måde at udleve seksualitet på i Afrika, og at det i øvrigt er en trussel mod familielivet.¹ Fra kirkernes side har et stort antal pentekostale præster bakket lovforslaget op, og enkelte som Martin Ssempe er endda blevet kendt for opfordringer til at begå selvtægt mod bøsser.

Biskop David Zac Niringiye fra Church of Uganda reagerede i 2009 på amerikanske kristnes støtte til lovforslaget fra David Bahati, hvor amerikanerne agiterede for, at alle ugandiske kristne skulle bakke op om Bahati.² Biskop Zac bad i en artikel i det konservative kristne magasin, *Christianity Today*, med stor myndighed de kristne i USA om at lade den ugandiske befolkning selv træffe afgørelsen, og ikke forsøge at påvirke stemningen udefra, for det eneste de kristne fra USA opnåede ved at blande sig, var at gøre debatten i Uganda mere polariseret.³ Biskoppens svar er interessant, fordi han så at sige beder om strammere regulering af inspirationen på tværs af kulturelle grænser, fordi han afviser, at det er interessant med direkte inspiration fra USA til Uganda i spørgsmålet om homofili.

Biskop Zacs reaktion afspejler også et væsentligt træk i post-moderniteten, som er at vi ikke kan nøjes med at definere inspirationen, men at vi selv må defineres... Det er et lidt kryptisk udtryk for, at vi ikke længere kan bestemme, hvordan andre, som i dette tilfælde de ugandiske kristne, skal inspireres, som om det er os i Vesten, der kan tænde inspirationens gnist egenhændigt. Inspiration flyder kun dér, hvor den er gensidig. Med andre ord siger Biskop Zac, at det kun giver mening at blive inspireret på tværs af kulturelle grænser, dér hvor begge parter, både dem i Uganda og dem i USA, stiller sig sårbare for spørgsmål og

kritik. Og det er i fortsættelse af den tankegang, at vi i det niende og sidste skridt skal se på muligheden for gensidig inspiration mellem Afrika og Danmark i spørgsmålet om homoseksualitet.

Niende skridt: Inspiration fra Afrika i spørgsmålet om homoseksualitet

I adskillige tilfælde har jeg haft mulighed for at lytte til afrikanske ledesers kritiske spørgsmål til homoseksualitet, og jeg har fået frihed til både at lytte og sende kritiske spørgsmål den anden vej. I dette essay, hvor fokus er på den tværkulturelle inspiration, skal vi forsøge at tage den kritiske indsigt alvorligt, at vores gode spørgsmål til afrikanerne måske mere er udtryk for vores egen situation, end de afspejler faktiske forhold i Afrika. Det betyder ikke, at spørgsmålene ikke kan være værdifulde for afrikanske venner, for jeg mener stadig de kan være med til at åbne et refleksionsrum for dem. Men for os i Danmark er det ulige mere interessant, og krævende, at lægge øre til den kritik, der kommer til os som bekymrede og omsorgsfulde spørgsmål fra brødre og søstre i Afrika, end det er at udtænke flere kritiske spørgsmål til Afrika. Og selvom det er vanskeligt for en europæer som forfatteren at gøre de kritiske afrikanske røster ret, skal jeg forsøgsvis sammenfatte nogle af de spørgsmål, jeg selv er blevet konfronteret med – til information og inspiration.

1. Hvad er Guds Ords perspektiv?

Fra afrikanske menigheder lyder spørgsmålet: Hvorfor kæmper Vestens kirke ikke længere med Bibelens klare tale om synd i almindelighed? Forstår Vestens kristne ledere ikke, at "synd" er en afgrænsning af det hele menneskeliv og det gode fællesskab?

2. Hvor er kærligheden, hvor er passionen?

I afrikanske karismatiske sammenhænge er

menigheden et helende og frisættende fællesskab. Derfor spørger lokale kirkeledere til det helende og integrerende fællesskab i Den danske Kirke? For mig at se er det et spørgsmål, der især retter sig til dem af os i kirken i Danmark, der siger "nej" til kønsneutrale vielser, og derfor står med et stort ansvar for at finde alternative udtryk, der gør det klart, at kirkens fællesskab faktisk er for alle, inklusive mennesker, der lever i homoseksuelle parforhold.

3. Hvem er de hellige?

I Afrika er en del menigheder optaget af moralske standarder, der i nogle tilfælde giver detaljerede anvisninger på hårstil, påklædning og adfærd i det hele taget. Det kan anses for snæver legalisme, men det er symbolske udtryk for, at det at være en Kristi discipel, får konsekvenser for hele livet. Derfor har de lokale moralske standarder en videre funktion end blot at markere søndagsmenighedens fællesskab. Moralen holder nemlig det kristne fællesskab fast på, at det både er en gudstjeneste-fejrende forsamling, og at det er en forsamling af *de hellige*, der har en offentlig funktion som lys og salt i det samfund, gudstjenesten fejres i. Det er baggrunden for et omsorgsfuldt spørgsmål fra Afrika, om kirken i Danmark rent faktisk er ved at blive usynlig? Med lidt flere ord kan vi folde det ud som et spørgsmål, om rummeligheden og tilpasningen til den sekulære dagsorden, der har som udtrykkeligt formål at gøre kirken mere nærværende og integrerende, ender med det paradoksale resultat, at kirken bliver usynlig og lukket om sig selv?

Kritisk perspektiv: Konfronteret med nytteværdien

I ni skridt har vi arbejdet os frem til et etisk perspektiv på tværkulturel inspiration, gennem en kritik af kønsroller og en "køn-

net” tænkning. Mit anliggende har været at give en grov skitse af, hvordan menigheder på tværs af kulturelle grænser kan hente inspiration hos hinanden, når det drejer sig om komplekse forhold relateret til kønsroller. Og den væsentligste påstand har været, at inspirationen primært finder udtryk som en kritik, der orienteres efter ægte relationer og lokalt fodfæste. Ikke for at kritisere de andre, men fordi vi hos de andre finder et kritisk perspektiv på vores egen måde at håndtere kønsroller.

Spørgsmålet er nu, om den opfattelse af tværkulturel inspiration er en konstruktion, vokset ud af det etiske fokus, eller om det faktisk gengiver væsentlige træk af hvad der sker i virkeligheden, når vi inspireres på tværs af kulturer. I udgangspunktet valgte jeg at arbejde indenfor et etisk perspektiv, vel vidende at det ville betyde, at vigtige teologiske pointer ikke ville få særlig stor plads. Den væsentligste mangel har nok at gøre med “pneumatologien,” det vil sige Åndens perspektiv, fordi inspiration mere end alt muligt andet handler om det at blive “rørt af Gud,” selvom inspirationens gnist primært springer imellem mennesker.

Skal vi nu finde et *kvalitetskriterium* på de ni refleksions-skridt, kan vi vende os til det simple spørgsmål, hvad vi egentlig skal med inspiration fra Afrika på området kønsroller. Faktisk er det et latent spørgsmål i hele det område, der handler om tværkulturel inspiration. For sagen er, at selvom det kan være interessant at høre og vide, hvad majoriteten af verdens kristne tænker, er spørgsmålet om det dybest set er relevant for os, når det drejer sig om noget så lokalt bestemt som kønsroller?

Det simple spørgsmål åbner op for dunkle indsigter, som vi ikke formår at udfolde helt her, hvor vi nærmer os refleksionens afslutning. For det er sandt, at det i spørgs-

mål om kønsroller ikke er afgørende, at vi lærer noget fra Afrika som geografisk lokalitet. Det er derimod afgørende, at vi lærer noget fra andre end os selv. Inspiration er ikke blot en tilfældighed, der er knyttet til en eksotisk geografisk afstand, eller til det at verdenskirkenes majoritet befinder sig i Afrika. Nej, inspiration har at gøre med den indre drivkraft i kristenlivet! Det handler om det meget centrale:

Uden andres sprog, finder vi ikke vore egne ord

Uden andre religioner, ved vi ikke af at lytte

Uden andre kulturer, ser vi kun os selv og mister medfølelsen

Uden “de andre” husker vi ikke os selv

Stillet sådan op rejser det et umiddelbart spørgsmål, hvordan vi dog finder frem til disse kilder og bliver i stand til at drikke af dem, ikke mindst i lyset af den store afstand der er mellem forskellige kulturelle udtryk?

I slagsordform handler det om en betingelse og en udfordring. Betingelsen er, at vi er åbne for inspiration, mens udfordringen er, at vi vender opmærksomheden mod “de andre”. Nogle gange kommer det ene før det andet, andre gange omvendt. Under alle omstændigheder handler det om, at blive rørt af “den Anden,” og de andre, og derfor kan vi måske bedst beskrive det dramatiske i begivenhederne ved at sige, at det egentlig handler om “omvendelse”. Omvendelse til den Anden, og til de andre. Med den religiøse vending, “omvendelse,” får vi samtidig understreget, at inspiration trækker på et ukontrolleret, kaotisk element, som netop er det vi erfarer som fornyelse, eller forstyrrelse, når vores egen verden åbnes op, brydes ind i, gøres større ...

Tilbage til det lille spørgsmål, om vi fak-

tisk har brug for inspiration fra Afrika. Ja, det har vi, for uden en konfrontation med de mærkelige forhold på kønsrolle-området, vi finder i Afrika, har vi ikke et kritisk element, der gør det muligt at lære noget nyt, lære noget der ligger udenfor vores egen horisont. Godt nok kan inspirationen lige så vel komme fra Asien eller Sydamerikas store kirker, for slet ikke at tale om fra de

mange migrant-menigheder i Danmark. Men eftersom Ånden har rørt mange i Afrika, og den kristne kirke vedbliver at krydse grænser dér, er inspirationen fra Afrika interessant for os, som er optaget af at finde de rum, der giver plads til den Anden og de andre, hvor vi kan lytte til, hvad Gud siger i dag.

NOTER

- 1 <http://foxnews.com/world/2012/02/07/ugandas-anti-gay-bill-reintroduced-in-parliament/> (læst den 13. februar 2012).
- 2 http://www.christianitytoday.com/ct/article_print.html?id=86130 (læst den 13. februar 2012).
- 3 <http://www.christianitytoday.com/globalconversation/january2010/response2.html> (læst den 24. februar 2012).

LITTERATUR

Aagaard, Anne-Marie (2011): "Tro til tiden og tro i tiden" i: *Ny Mission*, nr. 21 (2011): 93-120.
 Levinas, Emmanuel (1961): *Totalité et Infini. Essai sur L'Extériorité*, Nijhoff/Kluwer.
 Storkey, Elaine (1985): *What's Right with Feminism?* Grand Rapids: Eerdmans.

FORFATTEROPLYSNING

Henrik Sonne Petersen
 Strandagervej 24
 2900 Hellerup
 +45 41 99 93 24
 hsp@danmission.dk